

<https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2019-roci>.

5. Poriadky vykorystannia koshtiv [Use of funds].
<https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/byudzhetnij-proces/poryadki-vikoristannya-koshtiv>.

УДК 339.137:339.133.3:332.1(045)

DOI: 10.31339/2617-0833-2019-2(27)-198-202

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ

Паулик А. Я., Феєр О. В.

COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY OF THE REGION: THE ESSENCE AND APPROACHES TO THE INTERPRETATION

Pauluk Alla, Feyera Oksana

Регіон це самостійна територіально організована економічна система, що виступає важливим елементом національної економіки. Поглиблення процесів глобалізації та регіоналізації, а також обмеженість факторів економічного розвитку породжують конкуренцію між регіонами за створення сприятливих умов господарювання й проживання населення. Конкуренція між регіонами здійснюється у різних сферах: на ринку товарів та послуг, створення сприятливих умов для життя населення; ведення бізнесу; залучення інвестицій, розвитку інновацій. Рівень конкурентоспроможності економіки регіону здійснює вплив на конкурентоспроможність економіки країни. Метою статті є дослідження та аналіз підходів до трактування поняття «конкурентоспроможність економіки регіону», визначення сутності даної категорії.

Ключові слова: конкурентоспроможність, економічний потенціал, продуктивність, рівень життя населення, конкурентні переваги, розміщення продуктивних сил.

The region is considered as a relatively integral reproductive socio-ecological-economic system of economic territory, independent in administrative and legal terms, which is an integral part of the country, stands out for its economic and geographical location, a complex of natural, material, labor and financial resources, specialization and structure of the economy, community of environmental problems, as well as a high level of internal socio-economic ties. The processes of globalization and regionalization, as well as the limited factors of economic development, create competition between regions for the creation of favorable conditions for economic and population living. Competition between regions is carried out in different areas: in the market of goods and services, creating favorable conditions for the life of the population; doing business; attraction of investments, development of innovations. The level of competitiveness of the regional economy influences the competitiveness of the country's economy.

The purpose of the article is to research and analyze approaches to the interpretation of the concept of «competitiveness of the regional economy», to determine the essence of this category.

The article investigates and analyzes the views of leading scientists on the issues of interpretation of the category «competitiveness of the regional economy». On the basis of the analysis of approaches to the interpretation of the studied category, its own definition of the concept of "competitiveness of the regional economy" was formulated.

Keywords: competitiveness, economic potential, productivity, standard of living, competitive advantages, deployment of productive forces.

Сучасний регіон – це складна та динамічна структура, що виступає повноцінним учасником конкурентних відносин. Конкурентоспроможність кожного окремо взятого регіону формує конкурентоспроможність економіки країни в цілому, впливає на рівень розвитку економіки та якість життя населення. Формування та ефективне управління конкурентоспроможністю економіки сучасного регіону залежить від формування відповідної теоретичної бази, категорійного апарату та вироблення єдиного підходу до трактування сутності даного поняття. Більшість сучасних вітчизняних вчених звертають увагу на відсутність єдиного загального підходу щодо розуміння категорії «конкурентоспроможність економіки регіону».

Проблема конкурентоспроможності економіки регіону набуває особливого значення в сучасних умовах. Теоретико-методологічну базу для дослідження даного питання сформулювали закордонні та вітчизняні вчені, а саме М. Портер, Й. Шумпетер, В. Безугла, Л. Антонюк, Л. Ковальська, З. Герасимчук, О. Романко. Не дивлячись на значні досягнення в дослідженні конкурентоспроможності економіки регіону, не має сформованого єдиного підходу до трактування досліджуваної категорії.

Регіон це самостійна територіально організована економічна система, що виступає важливим елементом національної економіки. Сучасні регіони виступають рівноправними учасниками світових конкурентних процесів. В сучасних умовах спостерігається тенденція до посилення конкуренції регіонів. Конкуренція між регіонами здійснюється у різних сферах: створення сприятливих умов для життя населення; ведення бізнесу; залучення інвестицій.

На сьогоднішній день термін «конкурентоспроможність» не має загальноприйнятого трактування. В найбільш загальному розумінні конкурентоспроможність - це здатність окремого об'єкту чи суб'єкту перевершити конкурентів в певних заданих умовах. Поняття конкурентоспроможності може застосовується до різних учасників економічних відносин різних рівнів: індивід (працівник), товар, підприємство, регіон, країна, об'єднання підприємств, регіонів або країн.

Основним завданням сучасної регіональної економічної політики є формування, підтримка та посилення конкурентоспроможності економіки регіону на основі раціонального використання конкурентних переваг.

Романко О.П. в своїх дослідженнях було сформульовано три основні підходи до трактування категорії «конкурентоспроможність економіки регіону». Перший підхід розглядає конкурентоспроможність економіки регіону як конкурентоспроможність на ринку товарів та послуг. Прихильники даного підходу сформулювали теоретичне підґрунтя вивчення конкурентоспроможності економіки регіону, не розглядали дане поняття як економічну категорію. Дане поняття вони застосовували, виключно, для фірм та компаній, тобто для учасників товарного ринку [6]. Зокрема, В.П. Шорохов та Д. Н. Колькин розглядають конкурентоспроможність економіки регіону - це здатність території виробляти продукцію та надавати послуги, які відповідають вимогам зарубіжних ринків, і одночасно підтримувати високий і стабільний рівень доходів населення. У широкому визначенні регіональна конкурентоспроможність - це можливість регіонів в умовах міжнародної конкуренції забезпечувати порівняно високі доходи і рівень зайнятості населення. Іншими словами, щоб регіон був конкурентоспроможним, дуже важливо забезпечити кількість і якість робочих місць [7].

На думку Р.А. Фатхутдінова, конкурентоспроможність – це діагностична спроможність регіону витримувати конкуренцію в порівнянні з аналогічними регіонами на конкретному (внутрішньому або зовнішньому) ринку [9]. Таких поглядів притримується і В.Д. Кожевникова, яка розглядає конкурентоспроможність регіону як його здатність виробляти і реалізовувати на ринку конкурентний набір продукції (товарів і послуг), який повинен бути кращим у порівнянні з відповідною продукцією інших регіонів [5].

М. Портер розглядав конкурентоспроможність економіки регіону, як продуктивність використання регіональних продуктів, і в першу чергу, робочої сили і капіталу, порівняно з

іншими регіонами, яка реалізується у величині валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, а також в його динаміці. При дослідженні конкурентоспроможності економіки регіону М. Потер застосовує модель, що поєднує чотири групи факторів:

- фактори виробництва: природно-ресурсний потенціал, трудовий, науковий та інформаційний потенціал, капітал, розвиток інфраструктури;

- особливості внутрішнього попиту: якість попиту, відповідність тенденціям розвитку попиту на світовому ринку, зміни обсягу попиту;

- споріднені, обслуговуючі та забезпечуючі галузі: галузі, що забезпечують надходження сировини, матеріалів та напівфабрикатів; галузі, які здійснюють використання сировини, обладнання, технологій;

- внутрішньогалузева конкуренція та особливості формування структури та стратегії фірми, підприємства установи: мета стратегії, специфіка внутрішньогалузевої конкуренції, способи реалізації стратегії, менеджмент фірм.

Узагальнюючи перший підхід можна дійти висновку, що конкурентоспроможність економіки регіону формують не тільки фірми та підприємства, оскільки значний вплив на їх діяльність можуть здійснювати певні дослідницькі організації, університети, особливості регіонального управління, рівень координації діяльності всіх учасників економічних відносин. Звичайно, ототожнювати конкурентоспроможність підприємства та конкурентоспроможність економіки регіону не можна, оскільки регіонам притаманні певні особливості, які не є характерними для підприємств. Наприклад, регіон не може ліквідуватись та зникнути з ринку внаслідок низької конкурентоспроможності. Історичний досвід, географічні фактори можуть бути вагомими при формуванні конкурентоспроможності економіки регіону.

В рамках другого підходу сформованого О.П. Романко конкурентоспроможність трактують як здатність економіки регіону забезпечувати зростання добробуту населення регіону, тобто предметом конкуренції буде саме населення. Так зокрема, Б.А. Чуб вважає, що конкурентоспроможність регіону це здатність забезпечити високий рівень життя населення і можливість реалізувати наявний у регіоні економічний потенціал (фінансовий, виробничий, трудовий, інноваційний, ресурсно-сировинний) [10]. Ю.А. Скопин вважає в конкурентоспроможності економіки регіону здатність регіональної економіки забезпечувати зростання добробуту населення регіонів умовах відкритої економіки [8].

Шеховцева Л.С. розглядає конкурентоспроможність регіону як продуктивність використання регіональних ресурсів, насамперед робочої сили й капіталу, в порівнянні з іншими регіонами, яка проявляється у величині валового регіонального продукту на душу населення, а також в його динаміці.

Третій підхід в основі конкурентоспроможності економіки регіону розглядає конкурентні переваги, рівень їх використання та ефективність управління. На думку Н.Я. Калюжної, конкурентоспроможність регіону відображається в здатності розширеного виробництва за рахунок отриманих результатів, в досягнутому рівні виробничо-фінансової самодостатності економіки регіону, та, як наслідок, к рівні життя населення регіону. При цьому, основним критерієм конкурентоспроможності економіки регіону, вважає здатність економіки регіону виготовляти товари та послуги, що користуються попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, що забезпечує економічне зростання та підвищення рівня добробуту населення [3, с. 15]. В якості основних факторів успіху розглядаються: праця, капітал, інфраструктура, інновації, інвестиції, інформація та знання [3, с. 19]. Вона розглядає конкурентоспроможність економіки регіону як здатність регіону виявляти, створювати та використовувати конкурентні переваги для утримання та покращення своїх позицій серед конкуруючих регіонів [3, с. 18].

Безугла В.О. трактує конкурентоспроможність регіону як здатність кожної регіональної системи до управління своїми конкурентними перевагами, раціонального й ефективного розміщення продуктивних сил з метою забезпечення стійкого фінансового та

економічного становища, одержання максимальної вигоди, задоволення об'єктивних і суб'єктивних потреб за умов самостійності та самофінансування у межах чинного законодавства [1].

На думку Л.Л. Ковальської конкурентоспроможність регіону – це можливості регіону забезпечити конкурентні переваги у продуктивному використанні ресурсів та благ задля підвищення людського розвитку не порушуючи економічної безпеки інших регіонів та країни в цілому шляхом суперництва [4].

Точку зору, що основою конкурентоспроможності економіки регіону є саме регіональні конкурентні переваги поділяє І.О.Дегтярьова. Зазначаючи, що конкурентоспроможність економіки регіону визначається утворенням та використанням регіональних конкурентних переваг, взаємовигідних взаємовідносин з вітчизняними і зарубіжними економічними суб'єктами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємництва [2].

Враховуючи результати проведеного нами дослідження конкурентоспроможність економіки регіону пропонуємо розглядати як здатність регіону формувати та ефективно використовувати конкурентні переваги на основі співпраці різними економічними суб'єктами, органами влади та місцевого самоврядування, з метою забезпечення економічного зростання.

Регіон є самостійним учасником конкурентних відносин. Він розглядається як відносно цілісна відтворювальна система, яка вирізняється своїм економіко-географічним положенням, природно-ресурсним потенціалом, структурою господарства, спільністю екологічних проблем, а також високим рівнем внутрішніх соціально-економічних зв'язків. Регіон вважається конкурентоспроможним, якщо в ньому створюються умови для формування доданої вартості, зростання рівня життя населення, інвестиційної привабливості, зростання рівня зайнятості, збільшення питомої ваги інноваційної продукції. Складність полягає в тому, що конкурентоспроможність економіки регіону не можна розглядати як сукупність підприємств, і в жодному разі не можна сприймати як «спрощену модель національної економіки». Саме тому дана проблематика вимагає подальшого більш глибокого дослідження.

Список використаних джерел

1. Безугла В. О. Основи формування конкурентоспроможності регіонів України (на прикладі Полтавського регіону): автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / В. О. Безугла; Харківська національна академія міського господарства. – Х., 2006. – 20 с.
2. Дегтярьова І. О. Фактори підвищення конкурентоспроможності сучасного регіону [Електронний ресурс] / І.О. Дегтярьова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-/doc_pdf/Degtyareva_IO.pdf.
3. Калюжнова Н. Я. Конкурентоспособность регионов: теория и методология анализа в контексте современного экономического развития : автореф. дис. д-ра экон. наук : спец. 08.00.01, 08.00.05 / Н. Я. Калюжнова; МОИ РФ. Иркутский гос. ун-т. – Томск, 2004. – 47 с.
4. Ковальська Л. Л. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: монографія / Л. Л. Ковальська, З. В. Герасимчук. – Луцьк : ЛНТУ, 2008. – 280 с.
5. Кожевникова В. Д. Конкурентоспроможність економіки регіону / В. Д. Кожевникова // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економіка. – Львів: Коопосвіта, 2005. – Вип. 7. – С. 58–63.
6. Романко О. П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки [Електронний ресурс] / Романко О.П. // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6185>.

7. Шорохов В.П. Оценка конкурентоспособности региона / В.П. Шорохов, Д.Н. Колькин // Проблемы прогнозирования. – 2007. – № 1. – С. 92-104.
8. Скопин А.Ю. Сравнительная оценка конкурентоспособности российских и французских регионов / А.Ю. Скопин, Э. Брюна // Конкурентоспособность и модернизация экономики регионов: сборник материалов V Международной конференции. – М.: ГУ–ВШЭ, 2004.
9. Фатхутдинов Р.А. Стратегическая конкурентоспособность: учебник / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2005. – 504 с
10. Чуб Б.А. Управление инвестиционными процессами в регионе / Б.А. Чуб. – М. : Буквица, 1999. – 188 с.

References

1. Bezuhla, V. O., 2006. *Osnovy formuvannya konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrayiny (na prykladi Poltavskoho rehionu) [The basis of the form of competitiveness of the region of Ukraine]*. Abstract of dissertation. PhD in Economics. Kharkiv.
2. Dehtyar'ova, I. O. Faktory pidvyshchennya konkurentospromozhnosti suchasnoho rehionu [Factors of increase of competitiveness of the modern region]. [online] Available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-/doc_pdf/Degtyareva_IO.pdf.
3. Kalyuzhnova, N. Ya., 2004. Konkurentospromozhnost' rehionov: teoriya y metodolohyya analiza v kontekste srovennoho ekonomycheskoho razvytyya [Regional Competitiveness: Theory and Analysis Methodology in the Context of Modern Economic Development]. Abstract of dissertation. Doctor of Economic Sciences. Tomsk.
4. Koval's'ka, L. L. and Herasymchuk, Z. V. 2008. Konkurentospromozhnist' rehionu: teoriya, metodolohiya, praktyka [Competitiveness of the region: theory, methodology, practice]. Lutsk: LNTU.
5. Kozhevnykova, V. D., 2005. Konkurentospromozhnist' ekonomiky rehionu [Competitiveness of the economy of the region]. *Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Series: Economy*, 7, pp. 58-63.
6. Romanko, O. P., 2015. Ponyattya konkurentospromozhnosti rehionu ta yoho oznaky [Understanding the competitiveness of the region of this sign]. *An efficient economy*, [online] 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6185>.
7. Shorokhov, V.P. and Kol'kyn, D. N. 2007. Otsenka konkurentospromozhnosti rehiona [Assessment of the competitiveness of the region]. *Forecasting problems*, 1, pp. 92-104.
8. Skopyn, A.Yu. and Bryuna, E. 2004. Sravnytel'naya otsenka konkurentospromozhnosti rossiyskykh y frantsuzskykh rehionov [Comparative assessment of the competitiveness of the Russian and French regions]. In: *Competitiveness and modernization of regional economies: International Conference*. Moscow.
9. Fatkhutdinov, R.A. 2005. *Stratehicheskaya konkurentospromozhnost' [Strategic Competitiveness]*. Moscow: ZAO "Publishing House "Economics".
10. Chub, B.A. 1999. Upravlenye ynvestytsyonnyy protsessamy v rehione [Management of investment processes in the region]. Moscow: Bukvytsa (Initial letter).

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>